

BORGE LUIS BORGES

Istoria eternității •
Evaristo Carriego

Traduceri din limba spaniolă de
Irina Dogaru, Cristina Hăulică
și Andrei Ionescu

Prezentări și ediție îngrijită
de Andrei Ionescu

POLIROM
2021

Cuprins

ISTORIA ETERNITĂȚII (1936)

<i>Prezentare</i>	7
Prolog	11
Istoria eternității	13
Kenningar	45
Metafora	69
Doctrina ciclurilor	75
Timpul circular	91
Traducătorii celor <i>O mie și una de nopți</i>	98
Două note	134

EVARISTO CARRIEGO (1930)

<i>Prezentare</i>	157
Prolog	169
Lamurire	171
I. Palermo din Buenos Aires	173
II. O viață a lui Evaristo Carriego	189

III. Liturghii eretice	206
IV. Cîntecul cartierului	222
V. Un posibil rezumat	243
VI. Pagini complementare	245
VII. Inscripțiile pe căruțe	252
VIII. Istorii despre călăreți	260
IX. Pumnalul	267
X. Prolog la o ediție a poeziilor complete ale lui Evaristo Carriego	269
XI. Istoria tangoului	272
XII. Două scrisori	293

Dincolo de ramificația căii ferate dinspre Apus, care ducea spre America Centrală, cartierul lenevea printre drapele de cîști-gători la licitație, întinzîndu-se nu numai peste cîmpul nedestelenit, ci și peste sfișiatul corp de gospodării, împărțite brutal în loturi, pentru a fi apoi năpădite de prăvălii, dughene unde se vînd cărbuni, curți fără capăt, bordeluri, frizerii și case cu o puzderie de chiriași. Există grădini înecate în noul cartier, cu palmieri striviți de fier și beton, relicve degenerate și mutilate ale unor case arătoase, înconjurate de parcuri.

Palermo era o sărăcie nepăsătoare. Smochinul ținea umbră zidului de vâlătuci; micile balcoane nu tocmai arătoase dădeau spre lumina neschimbătoare a zilelor; cornetul de hîrtie al vînzătorului de alune zbura purtat de vînt în căutarea asfințitului. Nu o dată puteai vedea case sărăcăcioase împopoțonate cu ornamente de stucatură, la loc de cinste fiind urnele cu fructe de nopal, plantă sinistră, care, în visul universal al celorlalte, pare să corespundă unei zone de coșmar, dar de fapt este foarte răbdătoare și crește pe terenurile cele mai neprimitoare, în uscăciune

cu trei ani, cu islaz și case risipite în urmă cu cinci ani. Timpul – emoție europeană a unor oameni care au lăsat în urma lor multe zile, un fel de justificare și cunună – are o circulație mai nesăbuită în aceste republici. Tinerii îl simt ca pe o povară. Aici sîntem de-o seamă cu timpul, sîntem frații lui.

și, nu știu de ce, e socotită o plantă ornamentală. Existau și prilejuri de fericire: florile din curtea interioară, mersul țănoș al zurbagiului, balustrada cu crîmpeie de cer.

Calul verzui-coclit biciuit de ploile toamnei, cu Garibaldi în șa, nu izbutea să deprime porțile masive ale caselor vechi. (Boala este generală: nici o piață n-a scăpat de suferința de a trebui să suporte oroarea unei statui de bronz.) Grădina botanică, rastel tăcut de arbori, patria tuturor promenadelor din capitală, se învecina cu o piață sârăcăcioasă, cu alei nepavate, spre deosebire de Grădina Zoologică numită pe atunci *Fiarele*, care se afla mai spre nord. Acum (cu miros de caramele și de tigri) ocupă locul unde în urmă cu o sută de ani se auzea zarva cazărmilor din Palermo. Doar cîteva străzi – Serrano, Canning, Coronel – erau, de bine, de rău, pietruite, și caii treceau la trap, în formație strînsă, ca la o paradă strălucită, pentru a sărbători victoria răsunătoare. Pe strada Godoy Cruz suia pieptiș cu hurducături autobuzul 64, vehicul îndatoritor care își împarte cu impunătoarea umbră veche a lui Don Juan Manuel cinstea de a fi întemeiat Palermo. Viziера dată pe-o ureche și țigănalul jalnic al taxatorului stîrneau admirația cartierului și trezeau dorința unora de a se lua la întrecere cu el, dar controlorul – care, din obligație profesională, se îndoiește de cinstea celorlalți – era o instituție hărțuită,

și n-au lipsit zurbagiii care-și băgau biletul în buzunar și spuneau întruna cu indignare că, dacă voia bilet, n-avea decît să-l scoată el de acolo.

Caut realități mai nobile. La marginea dinspre Balvanera, spre răsărit, erau o sumedenie de case impunătoare, fiecare avînd curtea ei bine îngrijită, și erau aliniate frumos, zugrăvite în galben sau cenușiu, cu poartă în formă de arc – arc ce se repeta ca într-o oglindă de partea cealaltă a tindei – și cu o delicată marchiză de fier. Cînd, în nopțile înăbușitoare de octombrie, oamenii scoteau scaune pe trotuar și se așezau în fața caselor, acestea rămîneau parcă undeva departe; curțile erau învăluite într-o lumină gălbuie, strada devenea confidențială și ușuratică, iar casele goale erau ca un șir de felinare. Această impresie de irealitate și de seninătate pot să mi-o amintesc mai bine cu ajutorul unei povești sau al unui simbol, care parcă ar fi fost mereu cu mine. Este o clipă ruptă dintr-o poveste pe care am auzit-o într-o dugheană și care era în același timp obișnuită și încîlcită. Încerc s-o reconstitui fără a fi prea sigur dacă voi izbuti sau nu. Eroul acestei neglijente odisei era un creol hăituit de justiție, denunțat de data asta de un ins pocit și odios, dar care era un chitarist fără pereche. Povestea, frîntura care s-a păstrat din poveste, relatează cum a izbutit eroul să evadeze din închisoare,

cum trebuia să-și implinească răzbunarea într-o singură noapte, cum l-a căutat zadar nic pe trădător, cum, rătăcind pe străzi luminate de lună, vîntul ostenit l-a îndrumat pe urmele chitarei, cum a mers pe aceste urme prin labirinturile și nestatorniciile vîntului, cum a rătăcit pe străzile Buenos Aires-ului, cum a ajuns în locul retras unde trădătorul cînta la chitară, cum, deschizîndu-și drum printre cei care-l ascultau, și-a implintat în trupul lui cuțitul pînă la plăsele, cum a ieșit ca un bezmetic și dus a fost, lăsîndu-i în urma lui, inșepeniți și fără glas, pe turnător și chitara lui viersuitoare.

Spre apus rămînea mizeria străină cu iz yankeu a cartierului, goliciunea lui. Termenul *maluri* se potrivește cu o precizie supranaturală acestor limbi de pămînt, în care uscatul își asumă nedeterminarea mării și pare vrednic să comenteze insinuarea lui Shakespeare: *Pămîntul are bulbuci, la fel cum are și apa*. Spre apus erau ulicioare prăfoase, care deveneau tot mai sărăcăcioase cu cît te depărtați de centru: erau locuri în care o gară prăpădită de cale ferată, ori un cîmp de agave, ori o briză aproape confidențială inaugura cu stîngăcie pampa. Ori, dacă vreți, una din casele acelea scunde netencuite, cu fereastra joasă, cu zăbrele – uneori cu o perdea gălbuie în spate înfățișînd o scenă idilică – pe care pesemne că le zămislește singurătatea Buenos Aires-ului, fără

vreo prezentă umană vizibilă. Mai încolo: Maldonado, vâgăună uscată și galbenă, întinzându-se la nesfârșit dincolo de Chacarita și care, printr-un miracol înspăimântător, trecea de la seceta în care mureai de sete la nesfârșitele întinderi de apă revărsată devastator, care măturau maghernițele muribunde de pe maluri. Acum vreo cincizeci de ani, dincolo de vâgăuna asta răvășită semănând cu moartea începea cerul: un cer cu nechezături, și coame, și pășuni grase, un cer cabalin, acele *happy hunting grounds* lenese ale strașnicelor herghelii ale poliției. Spre Maldonado se rărea tipul băștinaș al răufăcătorului, fiind înlocuit de calabrez, cu care nimeni nu voia să aibă de-a face, din pricina faptului de temut că nu-și uita ușor ranchiunile și era în stare, după ani de zile, să-ți înfigă cuțitul pe la spate. Acolo Palermo devenea mai trist, deoarece calea ferată spre Pacific trecea pe malul râului, împrăștiind acea tristețe sfîșietoare a locurilor largi și înrobite, a barierelor înalte ca oiștea unei căruțe de la care ai deshămat caii, a rambleurilor și a peroanelor netede. O graniță de fum ostenit, o graniță de vagoane de marfă în mișcare închidea latura aceasta; în spațele ei creștea ori stăruia cu încăpăținare riul. I se pregătește acum o închisoare; acest flanc de singurătate aproape nesfârșit, care aducea pînă nu demult cu o peșteră, dincolo de cofetăria *Porumbița*, unde te poți

așeza la un joc de cărți, va fi înlocuit de o stradă deocheată, cu olane roșii în stil englezesc. Din Maldonado nu vor rămâne decât amintirea noastră, distantă și rece, și cea mai izbutită farsă argentiniană, și două tangouri care-i poartă numele – unul primitiv, actualitate lipsită de griji, simplu proiect de dans, prilej de a face să sclipească pumnalele; celălalt, un îndurerat tangou-cîntec, în stilul cartierului Boca –, și câteva clișee timide care nu te vor ajuta să afli esențialul, să surprinzi atmosfera și un alt mod de viață, percepută cu totul altfel decât a fost, în închipuirea celor care n-au trăit în cartier. Dacă stau să mă gândesc, nu cred că Maldonado ar fi deosebit de alte așezări foarte sărace, dar imaginea acelei mulțimi pestrițe, destrăbălîndu-se în bordeluri soioase, sub amenințarea inundațiilor și a sfîrșitului lumii, stăruia în imaginația populară. Astfel, în ingenioasa farsă de care am pomenit, rîul nu este un simplu element de fundal: este o prezență, mult mai importantă decât mularul Nava, și decât metisa Dominga, și decât Mușunache. (Podul Alsina, cu încă necicatrizatul lui trecut de cuțitari și amintirea marelui act patriotic din '80, i-a luat locul în mitologia orașului Buenos Aires. Cît privește realitatea, se poate lesne observa că cele mai sărace cartiere sînt de obicei și cele mai deprimare și că înfloresc în ele o decentă înfricoșată.) Dinspre rîu se stîrneau furtunile cumplite care întunecau ziua și